

FAMILIA, ÎN GÂNDIREA TEOLOGICĂ A EPISCOPULUI MELCHISEDEC ȘTEFĂNESCU

Pr. prof. dr. Viorel SAVA

1. Bio-bibliografia Episcopului Melchisedec Ștefănescu

„Vocația mea în lumea aceasta nu a fost ca să muncesc și să mă îngrijesc pentru căpățuirea rudelor mele după trup, ci pentru marea familie duhovnicească, care este Biserica și fiii ei cei credincioși”, așa își descrie lucrarea împlinită în Biserică Episcopul Melchisedec Ștefănescu, în *Testamentul* său lăsat ca mărturie peste vremuri¹. Când un astfel de proiect este în fașă, autorul său poate fi suspectat de entuziasm, de preocuparea față de propria imagine etc., dar când o astfel de afirmație este exprimată la sfârșitul vieții, cu referire la un proiect împlinit, atunci vorbim de vocație în cel mai curat și profund sens al cuvântului. Episcopul Melchisedec Ștefănescu s-a îngrijit numai pentru „căpățuirea” mării familii duhovnicești, Biserica și credincioșii ei. Aceasta este adevărata vocație în Biserica lui Hristos, să lași „toate” pentru El și să lucrezi „totul” numai pentru El.

În acest studiu nu ne propunem să facem un portret al monahului, al omului de cultură, al ierarhului, al patriotului, al academicianului sau, pur și simplu, al omului (complet) Melchisedec Ștefănescu. Ar fi nepotrivit, atât timp cât istoricii iluștri s-au aplecat asupra vieții și activității acestei personalități unice în Istoria Bisericii Ortodoxe Române. Nu e mai puțin adevărat că tentația fascinantă de a spune ceva este foarte puternică.

¹ ***, *Testamentul P.S. Melchisedec, episcop de Roman*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1906, p. 10, apud Vasile Vasile, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu: eminent ierarh, pedagog și om de cultură*, Editura Filocalia a Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului, Roman, 2010, p. 278.

Anul 2010 a fost un an important pentru Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, eparhie pe care, o vreme, a păstorit-o și Melchisedec Ștefănescu (1879-1892), întrucât s-au împlinit zece ani de când Centrul Eparhial, împreună cu preoțimea de mir, cu monahii și monahiile din mănăstiri, cu oamenii de cultură din zonă și nu numai, cu romașcanii și cu cei din jur, sărbătorește *Zilele Melchisedec Ștefănescu*. Cu acel prilej, Arhiepiscopia Romanului și Bacăului a marcat în mod deosebit evenimentul, publicând un volum omagial dedicat Episcopului Melchisedec² și un alt volum dedicat autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române³, rolul Episcopului Melchisedec în recunoașterea autocefaliei fiind unul foarte important. Era numit, de altfel, „creierul Bisericii noastre”⁴. În acest an, 2012, cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la mutarea la cele veșnice a ierarhului romașcan, au avut loc evenimente culturale și spirituale de mare amploare. În perspectiva acestui eveniment au fost reeditate unele lucrări⁵, iar altele sunt în pregătire, spre a fi reeditate⁶, intenția fiind aceea de a pune la dispoziția cititorilor, pentru prima dată, opera completă a marelui ierarh, meritul pentru această lucrare revenind Preasfințitului Ioachim Băcăuanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului.

S-a născut în familie preoțească, la data de 12 februarie 1822, după unii⁷, sau 15 februarie 1823, după alții⁸, fiind unul dintre cei

² Vasile Vasile, *op. cit.*, 307 p.

³ Tudor Ghideanu, *Autocefalie și Patriarhie*, Editura Mușatinia, Roman, 2010, 256 p.

⁴ Iuliu Scriban, *Episcopul Melchisedec în amintirea lumii*, în „Cronica Română”, 1942, nr. 5-6, pp. 152-156 apud Pr. Ion Vicovan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Editura Trinitas, Iași, 2002, p. 203.

⁵ Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, *Teologia pastorală, parte tradusă, parte prelucrată după mai mulți autori, Antonie, Amfiteatrov, Cbiril, Reichenberg etc.*, București, 1862, ediție îngrijită de Pr. Viorel Sava și Pr. Cezar Pelin, Editura Doxologia, Iași, 2011; Episcopul Melchisedec Ștefănescu, *Cuvinte din Cuvânt. Omilii inedite*, texte transliterate și diortosite de Arhim. Pimen Costea, Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, Editura Filocalia, Roman, 2011.

⁶ *Manualul de Liturgică sau Servirea lui Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe*, prelucrat pentru seminariile din România și autorizat de Consiliul superior al instrucțiunii publice, de Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, locotenent de Episcop al Hușilor, București, prima ediție 1853, a doua ediție 1862.

⁷ Pe larg la Vasile Vasile, *op. cit.*, p. 17.

⁸ *Ibidem*.

unsprezece copii ai familiei preotului Petru și preotesei Anastasia Ștefănescu. Ambientul duhovnicesc în care s-a născut și a crescut viitorul ierarh al Romanului se vede și din faptul că tatăl său, preotul Petru (Petrache), a devenit monahul Costandie, mama sa, Anastasia, s-a călugărit și ea la bătrânețe, bunicul său din partea mamei, preotul Focșa din Negrești, a devenit călugărul Ilarion. Același lucru s-a întâmplat și cu bunicul din partea tatălui, fost preot de mir. Doi frați au îmbrățișat monahismul: arhimandritul Ilarion și arhierul Valerian. Două surori au ajuns starețe, Evghenia, la Varatic, și Suzana, la Războieni⁹.

A studiat în localitatea natală, Gârcina, din județul Neamț, la Seminarul „Veniamin Costachi” de la Iași, apoi la Academia duhovnicească de la Kiev. A fost profesor la Seminarul „Veniamin Costachi” și a predat Ermineutica, Omiletica, Ebraica, Latina și Franzeza, fiind apoi profesor și rector la Seminarul din Huși. A fost delegat al clerului în Divanul ad-hoc. Ascensiunea sa în ierarhia bisericească începe în 1860, când a fost numit locotenent de episcop al Hușilor, fiind doar arhimandrit, funcție pe care o preia efectiv în ianuarie 1861. În 1862 este hirotonit episcop la Iași, dar rămâne în continuare în fruntea Episcopiei Hușilor, ca locotenent. În 1863 trece la Episcopia Dunării de Jos, proaspăt înființată, unde, pe 10 mai 1865, devine titular, rămânând în această funcție până în 1879, când este ales episcop al Romanului, păstorind această eparhie până la mutarea sa la cele veșnice, pe 16 mai 1892¹⁰.

Activitatea sa poate fi grupată în patru direcții, fiecare în parte fiind împlinită în gradul cel mai înalt: culturală, patriotică, în Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, în cadrul Academiei Române, al cărui membru a devenit pe 10 septembrie 1870¹¹. Aspectele extrem de variate ale unei vieți tumultuoase, jertfită pentru Biserică și neam, sunt surprinse în mulțimea monografiilor, studiilor și articolelor care au fost dedicate ilustrului ierarh¹².

⁹ *Ibidem*, pp. 19-20; Pr. Ion Vicovan, *op. cit.*, p. 197.

¹⁰ Pr. Ion Vicovan, *op. cit.*, pp. 197-198; Vasile Vasile, *op. cit.*, pp. 21 ș.u.

¹¹ Pr. Ion Vicovan, *op. cit.*, pp. 198-206.

¹² Prezentăm aici câteva dintre acestea: Ioan Kalinderu, *Episcopul Melchisedec, Discurs de recepție(un)e rostit în ședința solemnă de... cu răspunsul Domnului Dimitrie Sturdza*, București, Tipo-litografia Carol Göbl, 1894; Constantin C. Diculescu, *Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, cu un portret și eserpte din corespondență*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1908;

Așa cum s-a menționat, Episcopul Melchisedec a desfășurat o intensă și bogată activitate culturală și publicistică. Multe dintre

Nicolae M. Popescu, *Episcopul Melchisedec la 50 de ani de la moartea lui*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XL (1942), nr. 5-6, pp. 172-176; † Lucian, Episcopul Romanului, *În memoriam Episcopul Melchisedec*, în „Cronica Romanului”, XIX (1942), nr. 5-6, pp. 139 ș.u.; † Arhiereu Veniamin Pocitan, *Amintiri despre Episcopul Melchisedec al Romanului la împlinirea a 50 de ani de la moartea lui*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XL (1942), nr. 5-6, pp. 176 ș.u.; Pr. Scarlat Porcescu, *Discursurile Episcopului Melchisedec în Senat*, în „Cronica Romanului”, XIX (1942), nr. 5-6, pp. 208-212; Idem, *Două documente privitoare la istoria Seminarului „Veniamin Costachi” din Iași*, în „Cronica Romanului”, XIX (1942), nr. 6-7, pp. 117-120; Arhiereu Veniamin Pocitan Bârlădeanul, *Momente din viața și activitatea lui Melchisedec între anii 1856-1861*, București, 1934; † Gherontie Nicolau, Episcopul Constanței, *Melchisedec zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi*, Tipografia Mănăstirii Cernica, București, 1939; C.G. Vartolomeiu, *Episcopul Melchisedec, omul și opera sa*, în „Cronica Romanului”, XIX (1942), nr. 5-6, pp. 202 ș.u.; Milan Șesan, *Raportul Episcopului Melchisedec cu confesiunile creștine*, în „Cronica Romanului”, XIX (1942), nr. 5-6, pp. 168 ș.u.; † Episcop Lucian Triteanu, *Patruzeci de ani e la moartea Episcopului Melchisedec*, în „Cronica Romanului”, IX (1932), nr. 6-7, pp. 163-167; S. Mehedinți, *În amintirea Episcopului Melchisedec*, în „Cronica Romanului”, IX (1932), nr. 5, pp. 129-132; Arhim. Scriban, *O meritată pomenire*, în „Cronica Romanului”, IX (1932), nr. 6-7, pp. 168-170; I. Gotcu, *Amintiri din viața marelui Melchisedec, fost episcop al Romanului*, în „Cronica Romanului”, IX (1932), nr. 5, pp. 134-145; și X (1933), nr. 12, pp. 380-384. Din volumul Gherontie Nicolau, Episcopul Constanței, *Melchisedec zugrăvit...*, menționăm următoarele studii: Idem, *Bibliografia Episcopului Melchisedec Ștefănescu*, pp. 3-58; † Arhiereu Veniamin Pocitan Bârlădeanul, *Melchisedec ca membru al Sfântului Sinod*, pp. 59-152; S. Mehedinți, *Episcopul Melchisedec ca educator*, pp. 153-163; Alexandru Resmeriță, *Episcopul Melchisedec, mare bărbat politic român*, pp. 165-182; Dumitru Stănescu, *Episcopul Melchisedec*, pp. 188-192; Th. N. Ciuntu, *Melchisedec ca istoric și arheolog*, pp. 183-187.

În volumul omagial publicat la împlinirea a 100 de ani de la mutarea la cele veșnice, prin grija Preasfințitului Eftimie Luca, Episcopul Romanului și Hușilor, și a Arhiepiscopului-Vicar Ioachim Vasluiianul, în „Cronica Episcopiei Romanului și Hușilor”, IV (1992), au fost publicate următoarele studii: *Mesajul Preafericitului Părinte Teoctist Patriarbul României*, pp. 19-22; *Mesajul Domnului Academician Dr. Mibai Drăgănescu, președintele Academiei Române*, pp. 23-26; *Episcopul Melchisedec Ștefănescu în preocupările culturale ale P.C. Preot Scarlat Porcescu*, pp. 201-226; P.S. Episcop Eftimie, *La sărbătorirea împlinirii a 100 de ani de la trecerea din viață a celui ce a fost vrednicul episcop al Romanului, Melchisedec Ștefănescu*, pp. 27-30; I.P.S. Lucian Florea, Arhiepiscopul Tomisului, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu*, pp. 45-48; P.S. Dr. Casian Gălățeanul, Arhiereu-Vicar, *Episcopul Melchisedec, o călăuză mereu actuală în Biserica noastră*, pp. 49-54; Pr. Prof. Nicolae Hurjui, *Atitudinea Episcopului Melchisedec față de prozelitism*, pp. 107-114; Pr. Prof. Doru Ionel, *Unitatea, de neam, de limbă și de conștiință românească în gândirea*

însemnările sale se păstrează în manuscris în Biblioteca Academiei Române¹³. Nu le vom prezenta aici. Nu le vom prezenta aici nici pe cele publicate în totalitate, despre care s-a scris și în alte rânduri¹⁴, ci ne vom opri doar la manualele pentru școlile teologice, la realizarea cărora Episcopul Melchisedec a trudit mult și care s-au constituit într-o etapă importantă, una de început, în elaborarea de materiale didactice de nivel academic în adevăratul sens al cuvântului. Vom face o prezentare succintă, utilizând informațiile puse la îndemână de volumul omagial¹⁵ dedicat Episcopului Melchisedec Ștefănescu, în anul 2010, de Arhiepiscopia Romanului și Bacăului. Le prezentăm în ordinea cronologică a apariției lor:

și activitatea Episcopului Melchisedec Ștefănescu, pp. 131-140; Pr. Asist. Alexandru Ioniță, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu al Romanului, viața și activitatea (1822-1892). Teză de doctorat (proiect)*, pp. 233-421; Pr. Prof. Ioan Ivan, *Cu episcopul Melchisedec Ștefănescu pe urmele Sfântului voievod Ștefan cel Mare în pământul străbun al Bucovinei*, pp. 93-100; *Contribuția fraților și surorilor Episcopului Melchisedec la sporirea vieții religio-morale, spirituale, pentru creștini în general și a monahismului în special*, pp. 141-158; Pr. Prof. Constantin Leonte, *Opera teologică a Episcopului Melchisedec Ștefănescu*, pp. 73-78; Pr. Dr. Paul Mihail, *Scrisori și însemnări de la Episcopul Melchisedec al Romanului*, pp. 165-200; Pr. Gheorghe Miron, consilier administrativ, *Activitatea Episcopului Melchisedec Ștefănescu pe plan economic-gospodăresc și administrativ bisericesc*, pp. 127-130; Pr. Prof. Constantin Mosor, *Acțiuni ale Episcopului Melchisedec Ștefănescu pentru promovarea și progresul învățământului teologic de toate gradele*, pp. 79-84; Nina Negru, *Melchisedec Ștefănescu ierarhul de actualitate*, pp. 159-164; Pr. Prof. Anibal Panțiru, *Melchisedec Ștefănescu și muzica bisericească armonică*, pp. 115-120; Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Melchisedec Ștefănescu istoric bisericesc*, pp. 67-72; I.P.S. Acad. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Melchisedec Ștefănescu apărător al Ortodoxiei*, pp. 31-40; Prof. Dr. Emilian Popescu, *Memoriu despre starea preoților din România și despre pozițiunea lor morală și materială*, pp. 101-106; Pr. Nicolae Toderici, *Contribuția Episcopului Melchisedec Ștefănescu la unitatea, suveranitatea și independența națională*, pp. 121-126; P.S. Ioachim Vasluiianul, Arhiepiscopul Romanului și Hușilor (1892-1992), *Pagini de cronică privind viața și activitatea Episcopului Melchisedec Ștefănescu în cadrul Episcopiei Romanului și Hușilor (1892-1992)*, pp. 55-66; *Contribuții ale Episcopului Melchisedec Ștefănescu în cadrul Academiei Române*, pp. 85-92; Părintele Scarlat Porcescu, *vrednic continuator al operei Episcopului Melchisedec Ștefănescu, a trecut la cele veșnice*, pp. 227-232; I.P.S. Acad. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu, despre sfinții români*, pp. 41-44.

¹³ Vasile Vasile, *op. cit.*, pp. 24-25.

¹⁴ Pr. Ion Vicovan, *op. cit.*, pp. 198-202.

¹⁵ Vasile Vasile, *op. cit.*, pp. 222-228.

• *Manualul de liturgică sau slujirea de Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe, prelucrat pentru școlile clericale din Moldova*, Iași, 1853, o traducere după manualul ucraineanului Ioan Scvorțev. Întrucât acela se adresa învățământului civil, protosinghelul Melchisedec nu face o simplă traducere, ci îl și adaptează pentru școlile clericale, așa încât noua ediție, București, 1862, va fi adresată „seminariilor din România”. *Manualul* prezintă cele mai importante slujbe divine, cu evoluția și semnificațiile lor, cărțile de cult mai importante și insistă în mod deosebit pe Sfânta Liturghie.

• *Manual de tipicul sau formulariul slujirei de D(umne)zeu a Bisericii Ortodoxe, compus pentru școlile clericale din Moldova*¹⁶, Iași, 1854 – manualul precizează la început scopurile și foloasele disciplinei, după care descrie principalele slujbe, istoricul și desfășurarea lor, cu precizarea tipicului pentru preot și pentru strană. A fost reeditat la Roman, în 1877, la București, în 1900, și la Râmnicu Vâlcea, în 1912.

• *Teologia Dogmatică a Bisericii Ortodoxe Catolice de Răsărit, ecstrasă din scrierile părinților și din învățătura sfintei noastre Biserici (...) pentru școlile mai înalte clericale din Moldova*, de Mechisedec Protosin(ghelul), Iași, 1855, 420 p., apărută la Tipografia Buciumului Român, este o traducere după profesorul său, Antonie, de la Academia din Kiev.

• *Scurtă introducere în cursul științelor teologice, prelucrată pentru școlile clericale din Principatul Moldovei*, de Melchisedec Arhimandritul, Iași, 1856, în aceeași tipografie ca și manualul precedent. Manualul conține un capitol dedicat special evoluției disciplinei în „patria noastră”, citând și *Dreptul canonic*, abia apărut, al Mitropolitului Ardealului, Sfântul Andrei Șaguna.

• *Catibismul ortodocs*, alcătuit la solicitarea și publicat apoi pe cheltuiala Episcopului Meletie Istrati al Hușilor, la Tipografia Buciumului Român, Iași, 1857, 206 p. În foaia de titlu se menționează că „se împarte în dar pe la bisericile eparhiei”. Este o prelucrare după *Catebismul* Mitropolitului Filaret al Moscovei și conține „tot ceea ce creștinul ortodox trebuie să creadă, să nădăjduiască și ce să facă pentru ca să dobândească mântuirea”.

¹⁶ Se precizează permanent „pentru școlile din Moldova”, datorită contextului istoric în care ne aflăm, înainte de unirea Principatelor. De altfel, s-a putut observa că a doua ediție a manualului din 1853, apărută la București, în 1862, după unirea Țărilor Române, se adresa deja „seminariilor din România”.

- *Psaltirea sau Cartea laudelor alăturată cu originalul evreiesc și cu mai multe alte traduceri moderne și corigiată de arhimandritul Melchisedec, magistrul de teologie și rector seminariei eparhiale de Huși, spre a înlesni înțelegerea acestei sublime cărți persoanelor cercetătoare*, Huși, 1865, 165 file.

- *Introducere în sfintele cărți ale Vechiului și a(le) Noului Așezământ, prelucrate pentru seminariile române din Principatele Unite de arhimandritul Melchisedec*, tomul I: „Vechiul Așezământ” și tomul II: „Noul Așezământ”, Iași, Tipografia lui Adolf Berman, 450 pagini, este o adaptare după o lucrare în limba franceză, apreciată nu doar pentru conținutul ei, ci și pentru acuratețea limbii române, fiind scrisă într-o „limbă curată și înțeleasă”¹⁷.

- *Teologia pastorală, parte tradusă, parte prelucrată după mai mulți autori, Antonie, Amfiteatrov, Chiril, Reichenberg etc.*, de arhimandritul Melchisedec, locotenent al Episcopiei Hușilor, tipărită la București, 1862, la Imprimeria lui Stephanu Rassidescu, Librariu Editoriu George Ioanid, 280 pagini, lucrare care se adresa seminariilor din România și care, pentru valoarea ei, a fost apreciată de Sfântul Sinod, în ședința de pe 26 noiembrie 1879, ca fiind „cea mai bună din câte există până acum în limba română”¹⁸.

- *Oratoriu, cuprinzând orațiunile și rugele (ce) adresează lui D(umne)zeu creștinii ortodoxi, combinat în modul acesta*, București, 1869. Nota specifică a acestui sinaxar constă în faptul că autorul subliniază sărbătorile naționale și pe cele ale sfinților care au legătură cu spiritualitatea românească¹⁹. Un extras din acest *Oratoriu* va fi publicat sub titlul *Acat(b)istul Acoperemântului Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Maria, tradus din slovinește despre ediția de la Kiev din anul 1878*, București, Tipografia Academiei Române, 1887.

- *Compendiu de teologie pastorală, după manualul publicat de Episcopul Melchisedec, pentru usul clasei a IV-a seminarială*, Huși, 1878.

¹⁷ ***, *Bibliografia analitică a limbii române literare, 1780-1866*, București, Editura Academiei, 1972, p. 135, apud Vasile Vasile, *op. cit.*, p. 224.

¹⁸ ***, *Sumarele ședințelor Sfântului Sinod*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 1879, p. 229, apud Vasile Vasile, *op. cit.*, p. 224.

¹⁹ Vasile Vasile, *op. cit.*, pp. 225-227; † Nestor Vornicescu, *Episcopul Melchisedec despre sfinții români*, în *vol. cit.*, pp. 125-130.

Acestora se adaugă mulțimea lucrărilor aflate în manuscris²⁰ și multe alte lucrări tipărite aparținând Episcopului Melchisedec, lucrări care scot în evidență diversitatea preocupărilor și calitățile cărturărești de excepție pe care el le-a avut²¹.

2. Aspecte generale privind Cununia și familia creștină în opera teologică a Episcopului Melchisedec Ștefănescu

a. Precizări dogmatice

Una dintre preocupările arhieresti, reflectată în mod clar în scrierile sale, a fost orientată spre familia creștină. Nu doar pentru faptul că el însuși provenea dintr-o familie profund creștină, dedicată total slujirii lui Dumnezeu și Bisericii neamului, ci și din conștiința slujirii arhieresti, asumată în cel mai înalt grad. „Vocația mea în lumea aceasta, spunea ierarhul romașcan, nu a fost ca să muncesc și să mă îngrijesc pentru căpătuirea rudelor mele după trup, ci pentru marea familie duhovnicească, care este Biserica și fiii ei cei credincioși”, fapt arătat și la începutul acestui studiu.

În viziunea Episcopului Melchisedec, legătura dintre soți este un legământ sfințit, asemenea cu cel „încheiat între Hristos și Biserica”²². Primul aspect pe care îl tratează în manualul de *Dogmatică* este *ideea* (definiția, *n.n.*) în care sunt arătate scopurile căsătoriei, anume sfințirea legăturii liber consimțite dintre soți, ajutorul reciproc, nașterea și creșterea copiilor. El spune: „Nunta este Taina în care, prin rugăciunile și binecuvântarea preotului, se coboară asupra a două persoane ce se însoțesc, bărbat și femeie, harul care întărește și sfințește sloboada (de bunăvoie, *n.n.*) lor legătură pentru ajutorul reciproc și legiuita naștere și creștere de copii”²³. Al doilea aspect

²⁰ *Ibidem*, pp. 128-135.

²¹ O prezentare completă a operei tipărite a Episcopului Melchisedec, dar și a lucrărilor despre Melchisedec Ștefănescu, la Vasile Vasile, *op. cit.*, pp. 280-307; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Editura Univers Enciclopedic, București, pp. 445-447; ediția a doua, revăzută și întregită, Editura Enciclopedică, București, 2002, pp. 483-485.

²² Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, locotenent de Episcop al Hușilor, *Manualul de Liturgică sau Servirea lui Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe...*, p. 164.

²³ Protosinghel Melchisedec, Magistru și Profesor de Teologie în Seminarul Central, *Teologia Dogmatică a Bisericii Ortodoxe Catolice de Răsărit, Ecstrasă din scrierile părinților și din învățătura sfintei noastre Biserici (...) pentru școlarele*

tratat este *orânduirea* (instituirea, *n.n.*). Autorul arată, sprijinindu-se pe textele din cartea Facerea 1, 28; 2, 23, 24, că binecuvântarea primei familii în Rai este temeiul Nunții creștine. Argumentul este întărit de cuvintele Mântuitorului rostite în discuția purtată cu fariseii, când spune: „Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă” (Matei 19, 6), și de cuvântul Sfântului Apostol Pavel din Epistola către Efeseni (5, 31-32): „Taina aceasta mare este, iar eu zic: în Hristos și în Biserică”²⁴. Cu privire la partea văzută sau „supusă simțurilor”, pe lângă cele cunoscute, Episcopul Melchisedec menționează „declarația verbală în biserică, în adunarea credincioșilor, a persoanelor ce se însotesc, cum că ele, prin conglăsuirea de bunăvoie, intră în legătura de Nuntă”²⁵.

Harul care se împărtășește primitoilor prin Taina Nunții „întărește și face nedespărțită” legătura dintre bărbat și femeie, „ca una ce este mărturisită de Însuși Dumnezeu”²⁶. Același har face ca nașterea de prunci să fie „curată”, în timp ce fără harul Cununiei ea este păcătoasă. Săvârșitorii Tainei sunt preoții, primitorii – un bărbat și o femeie, iar poligamia, „care cu pogorământ s-a învoit (s-a îngăduit, *n.n.*) în Vechiul Așezământ, în Biserica lui Hristos, unde domnește legea morală desăvârșită, nicidecum nu se îngăduie, fiindcă vine în contradicție cu Legea fundamentală despre Nuntă, dată de Dumnezeu în Rai”²⁷. În „anumite condiții legiuite”, Nunta se poate repeta „până de trei ori”, dar pentru un asemenea „pogorământ”, „persoanele care se nuntesc a doua sau a treia oară se supun unor epitimii. Se cere, încă, persoanelor care se nuntesc să nu fie rude apropiate, să aibă anii legiuți și să satisfacă (împlinească, *n.n.*) și alte condiții cerute de dreptul canonic al Bisericii”²⁸.

Un ultim aspect pe care Episcopul Melchisedec îl abordează face referire la *nedesfacerea* căsătoriei. Desfacerea căsătoriei a fost îngăduită de Moise în Vechiul Testament numai din pricina „învârtoșării inimii” oamenilor (vezi și Matei 19, 3-9). Asemănarea legăturii dintre

mai înalte clericale din Moldova, publicată în limba română pentru școalele mai înalte clericale din Principatul Moldaviei, Roman, 1855, p. 340.

²⁴ *Ibidem*, p. 341.

²⁵ *Ibidem*. Vezi și Idem, *Manualul de Liturgică sau Servirea lui Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe...*, p. 165.

²⁶ *Ibidem*, p. 342.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 343.

bărbat și femeie cu cea dintre Hristos și Biserică arată în mod tainic nedesfacerea legăturii dintre Hristos și mireasa Sa, Biserica, și, în consecință, nedesfacerea legăturii dintre bărbat și femeie. Singurul caz în care Hristos îngăduie despărțirea, spune autorul, este „călcarea credincioșiei soțiale” (de către unul dintre soți, *n.n.*). În această situație, „persoana nevinovată poate, după canoanele Bisericii, a se nunti a doua oară, primind legiuita dezlegare”²⁹.

Deși tratarea din perspectivă dogmatică a Tainei Cununii nu este prea elaborată, nu putem să nu remarcăm claritatea învățăturilor, temeinica lor argumentare, fidelitatea față de învățătura Sfintei Scripturi și cea a Sfinților Părinți și, în fine, nu putem să nu remarcăm insistența ierarhului asupra învățăturii despre indisolubilitatea căsătoriei.

b. Interpretarea Tainei Nunții

În puține pagini, în *Manualul de Liturgică*, Episcopul Melchisedec abordează semnificațiile teologico-simbolice și duhovnicești pe care le conțin gesturile rituale, rugăciunile și textele biblice ale slujbei de Cununie.

Autorul menționează și interpretează două momente din cadrul Logodnei: punerea inelelor și aprinderea lumânărilor. Prin cel dintâi moment, punerea inelelor, Biserica „întărește legământul celor ce se însoțesc”, această întărire purtând pecete divină, pentru că inelele nu se așază în mâinile tinerilor de mână omenească, ci le sunt date „de pe sfântul tron al Domnului”³⁰. Lumânările aprinse, cel de-al doilea moment menționat, înseamnă, pe de o parte, „bucuria” însoțirii celor doi tineri, iar, pe de altă parte, arată „că Nunta se încheie întru lumina harului Domnului”³¹. Prin cele două rugăciuni mari de la începutul Tainei, Cununia „amintește de cele mai vechi Nunți ale sfinților strămoși, binecuvântate de Dumnezeu”, „cheamă asupra celor ce se însoțesc toate binecuvântările dumnezeiești de care s-au învrednicit soții cei sfinți și cere ocrotire harică, asemenea celei care a păzit pe Noe în corabie, pe Iona în pânțelele chitului și pe Daniel în cuptorul Babilonului. Așa de mult prețuiește Biserica pe soții creștini!”³². Prin așezarea cununiilor, Biserica „înfrumusețează

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Episcopului Melchisedec Ștefănescu, *Manualul de Liturgică sau Servirea lui Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe...*, p. 164.

³¹ *Ibidem*, pp. 164-165.

³² *Ibidem*, p. 165.

perechea cea binecuvântată³³. Alte două semnificații sunt subliniate aici: punerea cununiilor arată „că cei ce intră în căsătoria cea sfințită sunt biruitori asupra patimilor tinereții” și, totodată, sunt așezați „căpetenii” în fruntea urmașilor lor³⁴. Deci, cununiile sunt semne ale biruinței în lupta duhovnicească cu păcatul și ale demnității imperiale pe care fiecare dintre soți o dobândește în familie și rămâne în această demnitate atât timp cât îl recunoaște pe celălalt drept propria-i coroană³⁵. Prin întreita formulă care însoțește așezarea cununiilor și prin imnul „Doamne, Dumnezeu nostru...” se întărește „neprecurmata” (neîntrerupta, *n.n.*) legătură dintre soți. Textul din *Apostol* arată „reciprocile datorințe” ale soților, iar cel din *Evanghelie*, care ne relatează minunea prefacerii apei în vin la Cana Galileii, „întărește (pe tineri, *n.n.*) în desăvârșita nădejde spre Domnul, Care atât de mult a cinstit Nunta legiuită³⁶. Paharul comun îi învață pe tineri să ia parte „cu bucurie la soarta comună în viață”, iar dansul în jurul mesei, „acest cerc întreit, este închipuirea veșnicei legături nuntale³⁷. Cântările care însoțesc acest dans sacru, de bucurie, în jurul mesei pe care se află Evanghelia, „îi învață pe soți, spre binele propriu și comun, să păstreze întru curăție sfânta credință (asemenea martirilor și Apostolilor, *n.n.*) și să fie o mică Biserică a lui Dumnezeu, în care să fie o așa slujire adusă lui Dumnezeu, ca și în Biserica cea mare³⁸.

c. Pastorația tinerilor care urmează să se căsătorească

Câteva aspecte speciale privind familia creștină le vom prezenta în partea a doua a acestui studiu. Aici vom menționa doar câteva principii generale pe care Episcopul Melchisedec consideră

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ În limba greacă, formula care însoțește așezarea cununiilor este: „Se încoronează robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N)...”.

³⁶ Episcopul Melchisedec Ștefănescu, *Manualul de Liturgică sau Servirea lui Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe...*, pp. 165-166.

³⁷ *Ibidem*, p. 166.

³⁸ *Ibidem*. Adesea întâlnim în afirmațiile Episcopului Melchisedec gândirea Sfinților Părinți ai Bisericii și, mai ales, cea a Sfântului Ioan Gură de Aur. El este cel ce a definit familia ca o Biserică în miniatură: „Familia este o mică Biserică”. Cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în *Catebeze maritale. Omilii la căsătorie*, traducere de Pr. Marcel Hancheș, Editura „Oastea Domnului”, Sibiu, 2004, p. 102.

că preotul trebuie neapărat să le aibă în vedere atunci când îi pregătește pe tineri pentru a primi Taina Nuntii și pentru a-și începe viața de familie.

Atunci când preotul îi pregătește pe tineri pentru Nuntă, este dator a se „îngriji” și a se „sârghi”, adică să fie *preocupat* și să stăruie în formarea viitoarei familii. Iată ce spune ierarhul: „preotul să țintească anume la aceea ca să asigure curăția acestei sfinte legături; să insuflă celor ce se însoțesc o evlavioasă stimă (respect, *n.n.*) față de slujba ce se săvârșește asupra lor și față de reciprocile făgăduințe și îndatoriri, ca în felul acesta să poată pune temelie statornică familiei creștine”³⁹. Pentru aceasta, preotul este dator să cerceteze dacă nu cumva sunt impedimente canonice la căsătorie, dacă se face cu acordul părinților, dacă au vârsta legală și dacă însoțirea este făcută de bunăvoie: „Mai întâi (preotul, *n.n.*) să cerceteze cu luare-aminte de nu este vreo împiedicare la însoțirea celor ce voiesc a se conjuga, de nu sunt rude; este conglăsuirea părinților la însoțirea lor; au ei legiuita vârstă, proprie Nuntii, și reciproca conglăsuire raționabilă spre intrarea în căsătorie?”⁴⁰.

Al doilea pas care trebuie făcut în pregătirea tinerilor pentru Nuntă este de ordin duhovnicesc. Cei ce vor să se însoțească, „mai înainte de Nuntă, să se curățe prin mărturisire și să se sfințească prin cuminecarea cu Sfintele Taine ale lui Hristos... Acest fel de Nuntă, spune Episcopul Melchisedec, în spiritul adevărat creștin, negreșit că va fi mai sigură și mai trainică, decât cele bazate numai pe motive animale (trupești, *n.n.*) și calcule lumești, care din acele motive își pierd onoarea foarte degrabă și se strică, în dauna familiilor și a moralei publice”⁴¹.

Al treilea aspect privește locul săvârșirii Tainei Cununiei, acela este neapărat biserica, și pe preot, în calitatea sa de săvârșitor al Tainei, care trebuie să citească rugăciunile slujbei cu evlavie și pe înțeles, iar în final să țină cuvânt de învățătură despre această Taină și despre îndatoririle ce revin soților, „după modelul pe care ni-l dau învățătorii Bisericii”⁴².

³⁹ Episcopul Melchisedec Ștefănescu, *Teologia Pastorală...*, p. 196.

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*

În cele din urmă, preotul trebuie să îndemne pe tinerii care se căsătoresc și pe nuntași „ca Nunta să se petreacă în bună rânduială, creștinește, fără nici un fel de necuviință înjositoare sfințeniei Tainei și curăției celor ce se nuntesc”⁴³. Putem observa în cele patru puncte propuse de Melchisedec Ștefănescu un veritabil program pastoral, care ar putea inspira și pastorația tinerilor din vremea noastră, a celor care urmează să se căsătorească.

3. Aspecte particulare privind familia creștină în opera teologică a Episcopului Melchisedec

a. Familia preotului

Având în vedere rolul familiei preotului în mijlocul „poporănilor” și influența pozitivă sau negativă pe care ea o poate avea asupra credincioșilor dintr-o parohie, Episcopul Melchisedec arată o grijă sporită față de familia aceasta, de felul cum ea se întemeiază și apoi cum se manifestă în viața de zi cu zi. *Teologia Pastorală* tratează pe larg aceste teme.

Cum își alege candidatul la preoție soția? Pe lângă faptul că viitoarea preoteasă „nu trebuie să fie văduvă, sau despărțită, sau lipsită de onestitate”⁴⁴, sau cunoscută de purtare rea, sau de altă credință”, sau aflată sub incidența altor prevederi canonice, candidatul la preoție, vrând să se căsătorească, este dator să urmărească și alte calități. Alegându-și viitoarea soție, candidatul la preoție să nu caute spre cele din afară: „avuție, poziția familiei în societate, educația lumească etc.”, „ci să se povățuiască de vredniciile launtrice, precum: bunătatea inimii, mintea sănătoasă, simplitatea (curăția, *n.n.*) sufletului și a moravurilor, o cultură îndeajunsă, dar modestă, și, mai

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Aici se reflectă prevederile canoanelor 17 și 18 Apostolice: „Cel care s-a legat cu două căsătorii după botez sau care a luat concubină (țuitoare) nu poate să fie episcop, sau preot, sau diacon, sau orice altceva din rândul clerului (din catalogul stării preotești)”; „Cel ce a luat în căsătorie văduvă, sau lepădată (alungată), sau desfrânată, sau sclavă, sau vreuna dintre cele de pe scenă (actriță) nu poate să fie episcop, sau preot, sau diacon, sau orice altceva din rândul clerului”. Ideea este reluată în canoanele 3 și 26 Trulan și 27 al Sfântului Vasile cel Mare. Vezi Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii*, București, 1991, p. 17.

ales, educația în spiritul credinței și al evlaviei creștine...⁴⁵. Totuși, autorul nostru nu este exclusivist. El păstrează un echilibru între starea duhovnicească și cea fizică și materială, pentru ca viitorul preot să-și poată asigura traiul la început, iar „când candidatul are propriile mijloace de trai să-și aleagă soție dintre orfani sau mizeri (săraci, *n.n.*) spre a da, atât lor, cât și familiilor lor, ajutorul necesar, numai să nu se ascundă întru aceasta oarecare priviri rele”⁴⁶. Și aici, ca și în alte locuri, precum am arătat, se insistă ca Nunta să fie străină de datinile lumești, precum: „aspectele zgomotoase și neînfrânate, jocurile și petrecerile cu totul necuviincioase creștinilor și cu atât mai vârtos clericilor”⁴⁷.

Familia preotului trebuie să fie înțelept chivernisită, cum spune Apostolul (I Timotei 3, 4) și model, icoană, pentru celelalte familii. Casa preotului „trebuie să fie casă creștină, exemplară în toate relațiile domestice, ca toți care privesc la ea să se edifice; după Biserica lui Dumnezeu, ea trebuie să fie adevărată școală de evlavioasă viață creștină pentru toată turma”⁴⁸. Pilda bună a casei preotului

⁴⁵ Episcopul Melchisedec Ștefănescu, *Teologia Pastorală...*, p. 55. Cu referire la calitatea unei soții destoinice, Sfântul Ioan Gură de Aur (a cărui operă Melchisedec Ștefănescu se vede că o cunoaște bine) spune: „Când trebuie să se căsătorească (unii, *n.n.*)... se înșală, luând o femeie săracă în loc de una bogată; sau iau una bogată, dar plină de nenumărate cusururi, și paguba le este cu mult mai mare. Că nu averea, ci virtutea face bogată pe o femeie...”. Cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri. Partea întâi, Omiliile la Matei, XXVIII*, V, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 23, EIBMBOR, București, 1994, p. 361.

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 55-56.

⁴⁷ *Ibidem*. Același părinte al Bisericii, Sfântul Ioan Gură de Aur, spune: „Pentru ce îngăduiți ca de la început să se murdărească urechile fetei voastre cu cântece de rușine, cu petrecerile acelea nepotrivite. Nu știți cât de ușor alunecă tineretul? Pentru ce pângăriți Taina Căsătoriei? Se cuvine să alungați de la nunți toate acele lucruri drăcești, să o învățați pe copilă de la început cu rușinea; să chemați preoții, ca, prin rugăciunile și binecuvântările lor, să întărească unirea între soți, pentru ca dragostea soțului să crească, iar cuminența soției să se mărească. Astfel, prin toate vor intra în casa aceea fapte de virtute și vor fi alungate toate uneltirile diavolului...”. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri. Partea a doua. Omiliile la Facere (II)*, XLVII, VI, în „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 22, EIBMBOR, București, 1989, p. 166; Drd. Liviu Petcu, *Lumina Sfințelor Scripturi (Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur)*, vol. I (A-I), Editura Trinitas, Iași, 2007, pp. 260-261.

⁴⁸ Episcopul Melchisedec Ștefănescu, *Teologia Pastorală...*, p. 100.

este ca o cateheză vie care zidește familiile păstorite, în timp ce pilda rea este ca o boală ce macină din interior, nu doar casa preotului, ci și pe cele ale păstoriților: „Pe cât exemplul unei case preoțești bine organizată poate lucra binefăcător spre edificarea poporănilor, dimpotrivă neregularitățile și neorânduielele din casa păstorului au foarte urâtă înrâurire asupra turmei. Dacă el, în sine, ar fi bun și neprihănit, însă femeia prihănită, copiii răi, iconomia fără regulă etc. pot scandaliza foarte pe poporâni și micșorează respectul față de păstor și, totodată, și înrâurirea lui asupra turmei, așa cum o adeverește experiența”⁴⁹.

Spre o mai bună înțelegere, Episcopul Melchisedec schițează și trăsăturile esențiale ale unei familii preoțești autentice. Între acestea numește, întâi de toate, *evsevia* (evlavia, *n.n.*) *casei preoțești*, în care toate persoanele ce o compun trebuie să fie de credință ortodoxă, așa cum prevăd canoanele Bisericii⁵⁰, să împlinească *nesmintit* (negreșit, *n.n.*) datoriile față de Biserica Ortodoxă, precum: „umblarea la biserică în timpurile știute, păzirea posturilor, respectarea sărbătorilor, anuala mărturisire și împărtășire etc.”, iar în particular să-și facă „obișnuitele rugăciuni de dimineață și de seară, să citească din cuvântul dumnezeiesc, să petreacă în discuții duhovnicești și altele, așa încât să fie casa preotului ca o *adevărată biserică domestică*”⁵¹. Pe copiii săi, „cu deosebire”, preotul „trebuie să-i educe cu toată îngrijirea, *sub cea mai de aproape priveghere a sa și sub nemijlocita mânoconducere* (purtare de mână, povățuire, *n.n.*) *a mamei*”, cultivându-le evlavia și frica de Dumnezeu, pe care trebuie „să le sugă odată cu laptele mamei”⁵². În educarea copiilor, preotul și preoteasa trebuie să evite două extreme: „posomorârea și răceala peste măsură și nemăsurata desmierdare și indulgență”⁵³.

Alături de evlavie este menționată *onestitatea* casei preotului. Prin „onestitate”, Episcopul Melchisedec înțelege ferirea de orice viciu și mai ales de cel mai josnic dintre ele, anume *beția*; să se ferească preotul și cei ai casei lui de legăturile cu oameni necinstiți și să nu

⁴⁹ *Ibidem*, p. 101.

⁵⁰ Canonul 14 al Sinodului IV Ecumenic și canonul 43 al Sinodului de la Cartagina, la Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *op. cit.*, pp. 81, 243.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, p. 103.

facă din casa lor casă de jocuri și petreceri și nici să meargă acolo unde se întâmplă acestea; familia să nu se amestece „în treburile slujirii lui (preotului, *n.n.*), mai ales în veniturile lui, să nu primească, cu atât mai vârtos să nu ceară, daruri de la poporâni sau lucruri, sau când sunt chemați să nu ia (la plecare, *n.n.*) rămășițe de la masă...”; în cele din urmă, onestitate înseamnă, în înțelegerea arhiepiscopului romașcan, *fuga de lene și trândăvie*, buna gospodărire a casei, modestie și curăție în îmbrăcăminte, „evitând grosietatea, necurăția și negrijirea, pe de o parte, dar și galanteria, trufia și servila imitare a datinilor lumești, pe de altă parte”⁵⁴.

O altă trăsătură care trebuie să caracterizeze familia preotului este *pacea și dragostea*. Acestea trebuie cultivate nu numai între membrii familiei preotului, ci se cuvine să fie arătate și celorlalți din casă: rude, împreună-slujitori, servitori și chiar față de viețuitoarele necuvântătoare din jurul casei. Cei din casa preotului, spune Episcopul Melchisedec, „să viețuiască în pace între ei, în armonie, amical, să se ajute unul pe altul, să se edifice unul pe altul, să se îngăduie unul pe altul și nicidecum să nu fie între dânșii pizmă, dușmănie, răutate, ceartă, bătaii și altele asemenea neorânduiei, care sunt foarte înjositoare și scandalizatoare...”⁵⁵.

În cele din urmă, este menționată *iconomia sau buna chivernisire a casei preotului*. Preotul însuși și familia sa sunt datori, „împreună cu alte virtuți, a da poporânilor exemplu și de iubirea de osteneală și de buna organizare iconomică a casei lor; pentru aceasta în tot chipul să se ferească de a petrece în lene și trândăvie timpul vacant (liber, *n.n.*), ca să nu cauzeze prin acele lucruri vătămare, iar poporânilor scandal”⁵⁶. Cu alte cuvinte, preotul trebuie să fie primul gospodar al satului, al comunității pe care o păstorește, însă nu singur, ci împreună cu familia și cu toți casnicii săi.

b. Câteva cazuri speciale

Din mulțimea situațiilor speciale ivite în familiile creștine, situații asupra cărora Episcopul Melchisedec se apleacă în opera sa, am ales doar câteva, pentru a scoate în evidență faptul că în viziunea arhiepiscopului acelor vremuri fiecare familie creștină constituia un

⁵⁴ *Ibidem*, pp. 103-105.

⁵⁵ *Ibidem*, pp. 106-107.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 108.

câmp pastoral unic și că fiecare problemă din familie își avea importanța ei și necesita atenția păstorului de suflete. Grija pastorală îi vizează pe cei bolnavi trupește și pe cei bolnavi sufletește, pe cei aflați în mare și îndelungată suferință și pe cei ce suferă mai puțin și un timp mai scurt, pe cei bogați și pe cei săraci, pe știutorii de carte și pe cei simpli, pe cei ce suferă cu adevărat și pe bolnavii închipuiți, pe cei buni și evlavioși și pe cei răi și plini de vicii, pe cei liberi și pe cei din temnițe, pe conducători și pe supușii lor, pe cei de o credință cu noi și pe cei de altă credință.

O atenție sporită, spune Episcopul Melchisedec, trebuie să arate Biserica față de cei care sunt la hotarele veșniciei și față de familiile acelora, după ce ei s-au mutat la cele veșnice. Pe muribunzi, zice, să-i îmbărbăteze „cu un ton blând și ușor, oprindu-se adesea ca să nu-i îngreuneze prin neîncetata grăire”⁵⁷, iar pe cei rămași preotul este dator să-i mângâie, să le micșoreze întristarea, să le arate datoriile față de cel răposat și să-i îndemne spre virtute”⁵⁸.

O realitate pastorală neglijată aproape cu desăvârșire de literatura de specialitate actuală și de pastorala aplicată în parohie este atitudinea preotului față de familiile în care soții se ceartă și cazurile, după cum se știe, sunt în măsură să ne îngrijoreze. Iată ce recomandă arhipăstorul păstorilor de suflete: preotul să nu intervină în orice discordie a căsătoriei, făcându-se arbitru fără trebuință⁵⁹. Sunt boli care se vindecă de la sine, fără intervenția medicului și fără un tratament anume. Așa sunt unele certuri în familie, boli care se vindecă de la sine; când intervine, merge mai departe sfătuitorul, „niciodată să nu dea toată dreptatea părții tânguitoare, ci totdeauna, pe cât îngăduie adevărul, să dezvinovățească cealaltă parte; ca să nu adâncească răul, să evite chemarea pripită a părții pârâte și confruntarea părților, să liniștească pe cel ce s-a tânguit prin cuvinte de mângâiere și sfaturi bune...”⁶⁰. Când certurile se înmulțesc și dezbinările se adâncesc, preotul trebuie să cerceteze cauzele îndepărtate care le-au generat. Pentru aceasta, el are nevoie de o „exactă cunoaștere a caracterului individual al părților”⁶¹. Acestor familii preotul

⁵⁷ *Ibidem*, p. 253.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 263.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, p. 264.

trebuie să le arate cât de mult vatămă dezbinarea liniștea lor spirituală, gospodăria lor, creșterea copiilor și relațiile cu alte familii; să le arate că fericirea se întemeiază pe unire și dragoste reciprocă; să-i îndemne pe fiecare în parte să-și vadă propriile greșeli; „să-i prevină asupra înrăutățirilor înțetitori și intriganți”⁶². Dacă după toate eforturile familia se destramă, „atunci responsabilitatea nu va cădea asupra lui”⁶³.

Concluzii

Din cele prezentate mai sus iese în evidență cu prisosință faptul că gândirea teologică a unuia dintre cei mai valoroși ierarhi ai Bisericii Românești din veacul al XIX-lea este adânc înrădăcinată în teologia Sfinților Părinți și în doctrina canonică ortodoxă. Desele referiri la Părinții Bisericii sunt făcute nu numai pentru a da autoritate spuselor sale, ci și pentru a exprima comuniunea de gândire, de credință și de trăire cu ei, iar raportarea permanentă la canoanele Bisericii nu este doar simpla trimitere la normele disciplinare consfințite de Biserică, ci raportarea la experiența Bisericii, jalonată de normele canonice.

Ca un adevărat apostol, cu un simț al credinței adevărate desprinsă din icoană și cu o dragoste de neam de excepție, Melchisedec Ștefănescu a fost preocupat, deopotrivă, de consolidarea poziției Bisericii noastre în raport cu Bisericile Ortodoxe surori – este bine cunoscut rolul său în recunoașterea autocefaliei Bisericii Române – și de consolidarea Bisericii din interior. Manualele pentru seminariile teologice, cărțile adresate preoților și credincioșilor, lucrările din domenii atât de variate, publicate sau rămase în manuscris, grija pentru formarea preoților și altele arată nu numai hărnicia pilduitoare și întinderea de geniu cu care Dumnezeu l-a înzestrat, ci și împlinirea la cel mai înalt nivel a unei vocații, într-un fel unice, în Biserica noastră. Păstrând anumite proporții, putem afirma că Episcopul Melchisedec Ștefănescu a împlinit în Moldova ceea ce Mitropolitul Sfânt Andrei Șaguna a împlinit în Ardeal.

Din sublinierile făcute în prezentul studiu cu referire la familie, în general, și la familia preotului, în special, putem remarca în

⁶² *Ibidem*, pp. 264-265.

⁶³ *Ibidem*, p. 265.

persoana Episcopului Melchisedec un păstor experimentat și un pastoralist de mare finețe. Constatăm cu surprindere, dar, în același timp, și cu admirație, că pastorația actuală a familiei, și nu numai, păstrează în elementele ei esențiale proiecția religioasă de acum o sută cincizeci de ani a lui Melchisedec Ștefănescu, în primul manual de *Teologie Pastorală* de nivel academic. Aceasta poate să însemne două lucruri: primul, că problemele actuale ale familiei seamănă mult cu cele din timpurile Episcopului Melchisedec; al doilea, că Episcopul Melchisedec a avut inspirația și capacitatea de a construi proiecte pastorale și de a prescrie „rețete” pentru vindecarea familiei, cu valabilitate pe termen lung. Am înclina să credem că amândouă sunt adevărate.

Family in the theological thought of Bishop Melchisedec Ștefănescu

Rev. Prof. PhD. Viorel SAVA

The theological thinking of one of the most valuable Romanian hierarchs of the Church of the XIX-th century is deeply rooted in the theology of the Fathers and in the canonical Orthodox doctrine. As a true apostle, Melchisedec Ștefănescu was concerned by strengthening our Church's position in relation to the other Orthodox Churches – his role in the recognition of the Autocephaly of the Romanian Church is well known – and the strengthening of the Church from the inside.

The pastoral care of family today preserves in its essential elements the Melchisedec Ștefănescu's religious projection for hundred fifty years, from the first academic text book of Pastoral Theology. This can mean two things: first, that the family problems nowadays are very much similar to those of Bishop Melchisedec's times; second, that Bishop Melchisedec had the inspiration and ability to build pastoral projects and to prescribe „recipes” for the healing of family, with a long-term validity.